

دکتر عزت الله نگهبان

کنگره تمدنهای باستانی دشت جنوب غربی ایران

(دورانهای پیش از تاریخ و تمدن ایلام)

دوم تا هشتم تیر ماه ۱۳۶۴

(آژانس - فرانسه)

خلاصه مذاکرات جلسه اول عبارت بود از:

الف - دوران استقرارهای کشاورزی اولیه تا هزاره پنجم پیش از میلاد مسیح ابتدا شرح کلی و عمومی نسبت به وضعیت این دوران که شامل استقرارهای اولیه کشاورزی و دهکده‌ای در این منطقه میباشد بوسیله آقای دکتر فرانک هول^۱ استاد باستانشناسی پیش از تاریخ دانشگاه بیل در امریکا شامل نکات ذیل ابراز گردید:

- بافت و شبکه استقرارهای اولیه در هریک از دوره‌ها و هزاره‌های مختلف در نواحی دشت و دامنه‌های کوهستانهای مشرف به دشت خوزستان.

- آب و هوای باستانی این منطقه.

- توزیع حیوانات و نباتات بر اساس بافت طبیعی و جغرافیائی.

- ارتباط این اجتماعات اولیه از نظر اقتصادی، اجتماعی و صنعتی.

سپس در همین زمینه خانم دلفوس^۲ عضو هیات باستانشناسی فرانسه درباره ارتباط دشت خوزستان با دشتهای مجاور خود از قبیل دشت بهبهان، دشت دهلران و سایر مناطق مجاور در دنیای باستان در زمینه‌های مورد بحث که مطرح گردیده بود مواردی را تذکر داده و اظهار نمود که ارتباط این نقاط در دورانهای پیش از تاریخ با وجودیکه ممکن است تا اندازه‌ای به‌کندی و ملایمت انجام میگردد ولی به‌رحال با توجه به مدارک بدست آمده در حفاریها و بررسی‌های باستانشناسی مسلماً وجود داشته است.

1- Frank Hole.

2- Genevieve Dollfus.

پس از آن اظهار نظرهایی بوسیله آقای دکتر هنری رایت درباره اینکه با توجه به عظمت آثار باستانی شوش نسبت به سایر آثار باستانی دیگری که در دشت خوزستان و مناطق مجاور آن مشاهده میگردد شاید بتوان اظهار نمود که این مرکز باستانی عظیم در دورانه‌های اولیه در اجتماعات اطراف خود از نظر طرز و نحوه زندگانی نفوذ داشته و این اجتماعات در بیشتر امور پیروی از بافت اقتصادی و اجتماعی این مرکز می‌نموده‌اند. درباره بافت مذهبی و عقاید فکری در این دوران ایشان اظهار داشت طبق شواهد باستانشناسی موجود بنظر نمی‌رسد که یک بافت خاص و یک نواختی قبل از دوران شهرنشینی در تمام منطقه بطور یکسان رایج بوده است. اعضاء شرکت کننده هریک نظرات و عقاید خود را توأم با دلایل و مدارکی ارائه داده و بحث در اینمورد تا مدت طولیلی ادامه داشت.

— سپس یکی دیگر از سخنرانان جلسه آقای دکتر جانسون^۲ در ضمن ارائه و قرائت مقاله خود که درباره بافت سیاسی و طرز اداره نمودن این منطقه بود نتیجه گرفت که با توجه به بررسیهای باستانشناسی در این دشت میتوان اظهار نمود که تا حدود هزاره پنجم پیش از میلاد مسیح یک بافت سیاسی منظم و واحد برای اداره منطقه وجود نداشته است. و از این دوران به بعد شواهدی که نظام خاصی را در بعضی قسمتها معرفی مینماید ملاحظه میگردد.

ب - دوران هزاره چهارم تا سوم پیش از میلاد مسیح

موضوع مورد بحث در این جلسه مسائل اجتماعی، اقتصادی و کشاورزی اجتماعات مستقر در این منطقه در دوران هزاره چهارم و سوم پیش از میلاد بود که سخنرانان و اعضاء شرکت کننده هریک نظرات خویش را ارائه دادند و جلسه بوسیله آقای پروفیسور هنری رایت اداره میگردد. پس از تبادل نظر و بحث و گفتگو درباره مسائل مختلف با ارائه دلایل باستانشناسی چنین نتیجه گیری گردید که:

- ۱- عوامل تازه و پیشرفتهای قابل ملاحظه‌ای در صنایع ظاهر گردیده است.
- ۲- شواهد شروع خطوط تصویری بر روی قطعات گلی مشاهده میگردد.
- ۳- شهرهایی دارای نظم خاصی بوده و تشکیلاتی برای گذران و فراهم نمودن زندگانی مردم شهر بوجود آمده است.
- ۴- نحوه روش یکسانی در تولید اشیاء سفالی در کارگاههای مختلف مشاهده میگردد.

ج - دوران هزاره‌های سوم و دوم پیش از میلاد مسیح (۱۵۰۰ - ۲۵۰۰)

موضوع مورد بحث دوران با توجه بدین مطلب که در این وقت این منطقه دورانه‌های استقرارهای اولیه کشاورزی و آغاز شهرنشینی را پشت‌سرگذاشته و وارد دوران تاریخی گردیده است بیشتر درباره وضع حکومت و سلسله‌های مختلفی که در منطقه ایلام وجود داشته‌اند و نحوه برخورد آنها با یکدیگر و کشورهای هم‌جوار

و وضع آنها بود. این جلسه بوسیله دکتر استولپر^۴ اداره میگردید و ایشان پس از توضیح و شرح کلی در اشاره با مسایل پیچیده و تاریخ تاریخ ایلام در این دوران جلسه را برای بحث و گفتگو درباره سلسله‌های آوان، سیماش، سوکالها آماده اعلام نمود. پس از تبادل نظر بوسیله دانشمندان شرکت‌کننده و طرح موارد و مسائل مهم در هر یک از این سلسله‌ها نسبت به روابط آنها با کشورهای دیگر دنیای باستان و همچنین جغرافیای تاریخی و حوزه نفوذ و تسلط هر یک از این سلسله‌ها و منطقه گسترش آن بحث گردید. نتیجه‌گیری کلی در این جلسه بیشتر در تأیید این مطلب بود که با مدارک موجود در دشت شوش و کشورهای هم‌جوار تمدن ایلام در این دوران گسترش چشم‌گیری داشته و نفوذ سیاسی آن در بیشتر پهنه دنیای باستان در شواهد و مدارک باستانشناسی و اسناد تاریخی مشاهده میگردد.

د- دوران‌های ایلام میانه و ایلام نو

در این قسمت مسایل مربوط به تمدن ایلام در نیمه هزاره دوم و نیمه اول هزاره اول پیش از میلاد مسیح مورد تبادل نظر بود و جلسه بوسیله آقای دکتر والاه^۵ که متخصص خطوط باستانی ایلامی میباشد اداره میگردید. ایشان با اشاره به محدودیت مدارک و اسناد تاریخی بدست آمده از این دوران باستانی دوره‌های خاصی از آن‌ها را نمود که رویهمرفته بخصوص در اوایل هزاره اول تاریخ این منطقه تا اندازه‌ای تاریخ مییابد. سپس درباره مقایسه و بررسی ارتباط اسناد تاریخی و اسناد باستانشناسی در این دوران و نحوه هم‌آهنگی و یا مغایرت آنها نسبت به دیگر جلسه وارد بحث و گفتگو گردید.

ه- دورانهای هخامنشی، اشکانی، ساسانی

موضوع مورد بحث در جلسه راجع به وضعیت دشت شوش در دوران هخامنشی، اشکانی و ساسانی بوده و نسبت به مرکزیت و نفوذ این شهر و اهمیت آن در این دورانها بود و جلسه بوسیله دکتر بوشارلات اداره میگردید. ایشان پس از شرح مختصری در باره نحوه و مسایل موجود در این دوران نسبت به بحث درباره:

- ۱- امکان پایتخت بودن شهر شوش.
 - ۲- گسترش آثار باستانی مربوط به دوره هخامنشی در شهر شوش.
 - ۳- گسترش شبکه و بافت کشاورزی، مبادلات تجارتي و اقتصادی.
- توضیحاتی داده و جلسه را برای بحث و گفتگو در این موارد آماده اعلام نمود. سپس بوسیله اعضاء جلسه اظهارات و نظراتی ارائه گردید.

و- دوران اسلامی

موضوع مورد بحث در جلسه مربوط به دشت شوش و وضعیت آن از نظر سیاسی، اقتصادی، کشاورزی بود و جلسه ابتدا با اظهارات دکتر کروان^۶ در این زمینه شروع گردید و سپس ایشان درباره اینکه شباهت زیادی در این دوران از نظر موارد مختلف

4- Matthew Stolper.

5- François Vallat.

6- Monique Kervran.

بادوران ساسانی وجود دارد جلسه را برای بحث درباره مدارك و شواهد باستانشناسی و اسناد تاریخی و هم‌آهنگی و یا عدم هم‌آهنگی آنها آماده اعلام نمود. پس از بحث و تبادل نظر کلی جلسه صبح پایان پذیرفت.

جلسه دوم

جلسه عمومی روز دوم به ریاست نگارنده تشکیل گردید. در آغاز اینجانب با توضیحات کلی درباره تقسیم بندیهای دوران‌های گذشته دشت خوزستان و تمدن ایلام و ارتباط آن با سایر قسمتهای فلات ایران و نواحی مجاور آن آمادگی جلسه را برای بحث درباره موضوع جلسه «جغرافیای تاریخی» تمدن ایلام اعلام نموده و از سخنرانان در این جلسه که آقایان دکتر والا^۷، دکتر استولپر^۸، و دکتر میروشچی^۹ بودند دعوت نمودم که کار خود را شروع نمایند.

ابتدا آقای دکتر فرانسوا والا متخصص خطوط باستانی و بخصوص خط و زبان ایلامی درباره بعضی از اسامی جغرافیائی و محل آنها و اهمیت شناسائی موقعیت جغرافیائی و محل اصلی اینگونه کلمات شرح کلی و مبسوطی داده و سپس برای مثال چند عدد از این کلمات را از قبیل نیم (سرزمین بلند)، سو (سرزمین پست) سیماشکی را نام برده و سعی نمود محل جغرافیائی آنها را تعیین و مشخص نماید. سپس پیشنهادی طی نقشه‌ای درباره محل هریک از این اسامی و نامهای جغرافیائی در اختیار شرکت‌کنندگان قرارداد.

سپس دکتر استولپر شرح مفصلی درباره تاریخ و وضعیت دورانهای مختلف تمدن ایلام داده و نسبت به پیشنهادات ارائه شده بوسیله دکتر والا مشکلاتی را بیان نمود. تبادل نظر دانشمندان مختلف در این مورد مدت مدیدی ادامه داشت و بالاخره درباره بعضی از موارد مدارك موجود تاریخی و یا باستانشناسی را برای شناخت صحیح و کامل اسامی تذکر داده شده در متون آشکار گردیده را کافی ندانسته و انجام تحقیقات و بررسیهای بیشتری در آثار باستانی باقیمانده از این تمدنها ضروری و لازم بنظر میرسید. سپس دکتر میلر^{۱۰} شرح مبسوطی راجع به طرز توزیع نباتات در دورانهای مختلف باستانی ایراد نموده و پس از ایشان درباره توزیع انواع حیوانات و مرحله اهلی بودن یا نبودن آنها در هریک از این دوران ها آقای دکتر ردینگ اطلاعات جامعی را در اختیار قرارداد و اظهار داشت که برعکس آنچه تاکنون تصور میرفت بعضی از این حیوانات خیلی قدیمتر در دورانهای باستانی آثار آنها بدست آمده است.

سپس آقای دکتر آمیه^{۱۱} در زمینه و راجع به ارتباط تمدن ایلام با سایر نواحی در دوران باستان بر اساس شواهد و مدارك باستانشناسی در ضمن ارائه اسلایدهائی شرح کلی ایراد نمود.

- 7- François Vallat.
- 8- Matthew Stolper.
- 9- Pierre De Miroshedji.
- 10- Naomi Miller.
- 11- Pierre Amiet.